

Проект «Нова енергія – нові можливості для сталого розвитку Донбасу»

Економічні та промислові можливості шахтарських міст Донбасу через енергоефективність і розвиток відновлюваних джерел енергії

Проект «Нова енергія – нові можливості для сталого розвитку Донбасу» підтримує зацікавлених сторін регіону в розробці рекомендацій та заходів для сталого енергетичного переходу до відновлюваних джерел енергії та енергоефективності. Проект ґрунтується на сильних сторонах та конкретних потребах шахтарських міст Донбасу, їх мешканців та всіх зацікавлених сторін. При цьому беруться до уваги світові тренди низьковуглецевого розвитку, технологічних інновацій та індустріальний потенціал регіону.

ФОКУС ПРОЕКТУ: Загальна мета – налагодження діалогу між місцевими та регіональними представниками (влади, громадськості, бізнесу, науки та інших зацікавлених сторін) задля спільного визначення потреб та вироблення рішень щодо сталої енергетичної трансформації Донбасу.

Зацікавленими сторонам та виконавцям рішень буде надана експертна допомога з інших регіонів України, Києва та Німеччини. Напрацьовані в результаті проекту конкретні рекомендації будуть сформульовані та висвітлені на різних рівнях прийняття рішень (регіональному, національному та міжнародному). Також проект має на меті дати поштовх розробці конкретного модельного проекту.

ПОТРЕБА: В Україні вже відбувається енергетичний перехід, світові та європейські тренди у галузі розвитку відновлюваних джерел енергії та енергоефективності є очевидними. Крім того, видобуток вугілля на Донбасі є значним навантаженням на державний бюджет України через великі щорічні дотації.

Тим не менш, залишається відкритим питання щодо типу інвестицій в енергетику та промисловість регіону після завершення воєнних дій. Інвестиції в стару вугільну економіку – на противагу глобальним тенденціям – можуть зашкодити середньо – та довгостроковим перспективам розвитку Донбасу, адже в цьому разі він не зможе конкурувати з більш інноваційними регіонами Європи та світу.

Наразі молоді спеціалісти майже не мають альтернатив роботі на шахтах, тому вимушені виїжджати в інші регіони України або за кордон. Ця складна ситуація може бути змінена шляхом напрацювання нових та сучасних пропозицій розвитку, включаючи енергоефективність, відновлювані джерела енергії та індустріальні інновації.

ЦІЛЬОВА АУДИТОРІЯ ТА ФОРМАТИ РОБОТИ: Представники з 6 шахтарських міст (місцева влада, громадськість, бізнес, медіа тощо) та представники регіонального рівня (Донецька ОДА, Торгово-промислова палата, ВНЗ тощо) працюють разом для визначення потреб, розробки ідей та пропозицій для сталого енергетичного переходу. Зацікавленим сторонам пропонується аналіз міжнародного досвіду регіонального розвитку вугільних областей, навчальні поїздки до Німеччини та інших регіонів України, підтримка міжнародних експертів. Проектом враховуються існуючі регіональні плани розвитку, професійний потенціал внутрішньо переміщених осіб, процеси децентралізації на місцях.

Ми також намагаємось враховувати регіональні особливості Донбасу. Майбутнє регіону залежить від нових видів виробництва та допомоги від інвесторів. Ми віримо, що комплексний енергетичний перехід знову зробить Донбас економічним «серцем» України.

Проект реалізовується за фінансової підтримки Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку Німеччини (BMZ) через [bengo / Engagement Global](#).

ПИТАННЯ

- **Які організації реалізують проект?** Проект був розроблений та реалізовується громадськими організаціями: Центром екологічних ініціатив «Екодія» (Київ, Україна), Луганським обласним правозахисним центром «Альтернатива» (Донбас/Київ, Україна) та Germanwatch (Берлін/Бонн, Німеччина). Три організації мають великий досвід та експертні знання у питаннях регіонального розвитку, енергетичної політики, захисту довкілля, налагодження співпраці та підтримки соціально незахищених груп.
- **Які часові рамки проекту?** Реалізація проекту розпочалася наприкінці 2017 року та триває до грудня 2019 року включно. Розглядається його продовження після 2019-го року.
- **Які міста у вашому пріоритеті?** Шахтарські міста та потенційно інші міста, що залежать від вугілля (наприклад, мають електростанції, що працюють на вугіллі).

- **Що ви пропонуєте та які ваші ресурси?** Ми допомагаємо з наданням експертних висновків (міжнародні/національні експерти) та забезпечуємо підтримку налагодженню прямого діалогу між локальним, регіональним та національним рівнями (через проведення приблизно 5 воркшопів та конференцій). Ця діяльність дозволить більш широко розкрити весь існуючий потенціал регіону.

Ми підготуємо та опублікуємо комплексне дослідження позитивного та негативного досвіду закриття вугільних шахт в Україні та окремих країнах ЄС, в якому будуть міститися рекомендації вітчизняних та міжнародних експертів щодо можливих соціальних та економічних перетворень.

Ми підтримуємо розробку конкретного модельного проекту. Водночас, ми не можемо фінансувати придбання та встановлення обладнання (сонячні панелі, вітряні турбіни тощо). Партнерські організації проекту не є донорами, тому ми не можемо надавати кошти зацікавленим учасникам процесу. В той же час, ми будемо контактувати з українськими та міжнародними донорськими організаціями на предмет залучення сторонніх коштів.

Ми пропонуємо поширення напрацьованих практик та контактів з донорами та партнерськими організаціями в Німеччині, ЄС та США.

Наш проект – це лише перший крок енергетичної трансформації регіону. Наша амбіція – надати поштовх невідворотним процесам змін.

- **Про який модельний проект ведеться мова?** З нашими шахтарськими містами ми будемо працювати у сфері енергоефективності та відновлюваних джерел енергії. На даний момент ми говоримо про потенційну підтримку розробки бізнес-плану проекту, залучення інвесторів в регіон, підтримку в розробці Планів дій зі сталого енергетично-го розвитку (ПДСЕР), енергетичних кооперативів тощо.

Ми не надаємо фінансування під реалізацію великомасштабних інвестиційних проектів.

Проект пропонує підтримку інноваційних ідей, що допоможуть Донбасу розробити свої власні (бізнес-) рішення на основі регіональних технологій та інтересів. В ідеалі цей проект повинен створити позитивний приклад для наслідування іншими шахтарськими містами.

- **Про який «діалог» ведеться мова?** У нас є амбіція налагодити діалог великої кількості зацікавлених сторін в регіоні. Наша ідея – це працювати на декількох рівнях:

а) локальний – одне шахтарське місто, як хребет нашого модельного проекту. Ми пропонуємо зустрічі з експертами та іншими зацікавленими сторонами, аналіз та підтримку розроблення концепції проекту.

б) інтер-локальний – 3-4 міста, що мають одну спільну проблему в контексті декарбонізації та відмови від вугілля. Ми допомагаємо налагодженню співпраці через 5 спільних воркшопів/тренінгів, навчальні візити до Німеччини та інших міст України;

в) регіональний – до 10 зацікавлених сторін, включаючи ОДА, Торгово-промислову палату тощо. Ми не створюємо нової платформи, але хочемо співпрацювати зі вже існуючими. Ми можемо коментувати різні програми, залучати експертів із Києва та інших регіонів України, а також Німеччини, об'єднати людей на національному та локальному рівнях, організувати тренінги тощо.

Ці рівні взаємопов'язані. Виконавці рішень в Києві будуть проінформовані про прогрес та варіанти розвитку, напрацьовані в рамках нашого проекту.

- **Чи не передбачає енергетичний перехід закриття шахт? Що буде з робітниками, які там працюють?** Загальносвітова тенденція зменшення частки спалювання вугілля (за інформацією IEA у 2016 році світова продукція вугілля скоротилася на 458 млн. тонн, що удвічі перевищує дані 2015 року. Загалом же, в абсолютних показниках це найбільше зниження з 1971 року) корелюється з підвищенням конкурентоспроможності відновлюваних джерел енергії. Крім того, декарбонізація (відмова від використання викопного палива) – це чітка мета 176 країн, що підписали Паризьку угоду. Майбутні варіанти спалювання вугілля будуть дорожчими, якщо будуть взагалі доступні у великих масштабах. Як наслідок, дуже скоро в країнах ЄС будуть закриті майже всі шахти. Наразі це лише питання часу.

Європейський досвід показує два основні уроки з такої трансформації:

- 1) чим раніше та ретельніше регіон готується до змін, тим успішніше відбувається перехід;
- 2) відновлювана енергія та енергоефективність можуть дати поштовх новим промисловим процесам, що, в свою чергу, створюють нові робочі місця. Шахтарі можуть, наприклад, бути перекваліфіковані як фахівці з утеплення будинків.

В той же час, ми не пропонуємо прями варіанти вирішення соціальних проблем. Питання перекваліфікації шахтарів також не входить до фокусу нашого проекту. Деякі рекомендації та підходи до соціальних перетворень будуть надані у вищезгаданому комплексному дослідженні питань закриття вугільних шахт.

- **Тези про роботу в сфері енергоефективності з одного боку, а з іншого намагання «розвивати регіон та його майбутнє, напрацьовувати нові моделі енергетичної трансформації» – це зовсім різні речі як за своєю суттю, так і за масштабами. Чи немає дисонансу в таких твердженнях? Все ж таки, який ваш фокус?** Насправді, ці речі взаємопов'язані. Якщо починати роботу у сфері енергоефективності, то, поступово заглиблюючись в тему, виходиш до потреб більш широкого енергетичного переходу. Якщо ж починати одразу зі структурних трансформацій енергетичного сектору, то завжди одним із його елементів буде питання енергоефективності (будівель, виробництва тощо).

- **Наразі українська держава виділяє гроші на реструктуризацію вугільної галузі. Декларуються плани покращити цей процес та зробити його більш ефективним. Чи не може виникнути ситуація, коли держава сама зможе впоратися з усіма описаними вами проблемами? Чи не втратить ваш проект в такому разі актуальності?** Дійсно, подібні заяви лунають від українського уряду. Вони не є новими та в тій чи іншій мірі існують з 1996 року, але кореспондуючі дієві кроки не було зроблено. Насправді, з усією впевненістю можна сказати, що ситуація лише погіршується.

І, як вже зазначалося, процеси енергетичного переходу вже розпочалися і з часом тільки набиратимуть обертів. Досвід інших країн показує, що намагання сповільнити прогрес є контрпродуктивними, а в довгостроковій перспективі – завдають шкоди економіці.

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ:

Мартін Шон-Чанішвілі, Старший консультант, Germanwatch.

+49 (0)30 / 28 88 356-84, schoen-chanishvili@germanwatch.org.

Костянтин Криницький, Координатор проекту, ГО Центр екологічних ініціатив «Екодія».

+38 (095) 487 4769, krynytskyi@ecoact.org.ua.

Валерій Новиков, Голова правління, Луганський обласний правозахисний центр «Альтернатива».

+38 (066) 363 9717, alterpravo@gmail.com.